

Citation style

Černý, Michal: review of: Anna Coreth, *Pietas Austriaca. Fenomén rakouské barokní zbožnosti*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013, in: *Český časopis historický*, 2015, 2, p. 580-582, DOI: 10.15463/rec.1189737658

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

la zahájena ambiciózní stavba nové koleje s řádivým kostelem podle návrhu architekta Carla Luraga. Aschenbrenner zde zprostředkovává řadu poznatků k obecnému působení Tovaryšstva Ježíšova, jehož činnost obohacovala život ve městě. V podkapitole *Zrušení koleje* autor dokládá vzrušenou atmosféru mezi měšťany, kteří působení jezuitů podporovali, a konec klatovské koleje tak pro ně nebyl ničím radostným. V citaci z dochované dobové zprávy se praví, že „velkej zármutek lidé nesli“ (s. 53).

Rozsáhlý třetí oddíl je věnován samotnému hudebně-liturgickému provozu. Aschenbrenner čtenáři nejprve předestírá, jakým způsobem fungovala liturgická hudba v jezuitském řádu a jaké byly její možnosti. Následující kapitoly pak představují zevrubný pohled do provozu klatovské koleje se všemi aspekty, které se dotýkají tématu knihy. Cenné jsou podrobné popisy osmi fundací, založených pro krytí potřeb školy a vybraných žáků, jež studujícím fundatistům v některých případech přímo přinášely povinnost podílet se na hudebních produkcích při liturgii. Z těchto peněz byly hrazeny náklady na ubytování, jídlo a ošacení žáků. Na části výdajů, souvisejících přímo s hudbou v kostele, se podílel taktéž zádušní rozpočet, jak vyplývá z dochovaných účtů. Následující podkapitoly pojednávají taktéž o inventáři kůru a o způsobu výuky v semináři. Autor se zastavuje zvláště u každého nástroje a věnuje se i praktickým obtížím, jež museli hudebníci řešit, jako byly kupříkladu nákupy strun pro smyčcové nástroje. Tento typ informací nebývá vždy plně doceněn a dílo proto prozrazuje vyvážený pohled historika i hudebního vědce. Stejně tak v knize najdeme informace ke každé oblasti, související s bohoslužebnými úkony, s nimiž bylo spojeno provozování hudby.

Dlouhodobější zájem autora o hudební dějiny klatovského regionu se promítá do oddílu, v němž zasazuje působení zdejší koleje do kontextu celého kraje a pokouší se vyhodnotit dopad jejího vlivu. Kniha tak obsahuje dostupné informace o kontaktech koleje se šlechtou, která byla v okolí osedlá, stejně jako s blízkými i vzdálenějšími lokalitami. Nechybí ani podrobné pojednání o dochovaných archivních materiálech klatovské hudební sbírky. Jejich katalog je otištěn v Příloze č. 1. Další přílohy přinášejí přehledně shrnutí hudebních fundací, informace o hudebních prefektech, působících ve zdejších semináři, či o několika fundatistech, jejichž osoby se podařilo zjistit. Aschenbrennerova kniha je dílem, které podává hluboký vhled do hudebního života klatovské jezuitské koleje. Jde o důležitý příspěvek k dějinám západočeského regionu, stejně jako k bližšímu objasnění činnosti a působení jezuitských škol mimo hlavní centra Českého království. Překvapivé je, že v jinak detailně propracované knize chybí rejstřík, který patří k základní výbavě vědeckých prací a u tohoto titulu bych jej samozřejmě očekával také. Jeho absence omezuje další vědeckou práci s vydaným dílem.

Lukáš Vytlačil

Anna CORETH

Pietas Austriaca.

Fenomén rakouské barokní zbožnosti

(= Prameny spirituality, sv. 35)

Olomouc, Refugium Velehrad-Roma
2013, 114 s., ISBN 978-80-7412-148-7.

Ve všeobecném českém povědomí lze najít o baroku a zbožnosti Habsburků spíše střípky nesouvislého charakteru, a to ještě často zatížené ideologickými či ahistorickými

představami. Přesto je pojem *Pietas Austriaca* běžně v historických přehledech užíván jako souhrnné označení zbožnosti vládnoucí části rakouské větve Habsburků. Anna Coreth, významná – nedávno bohužel zemřelá – historička se pokusila v knize o fenoménu rakouské barokní zbožnosti nabídnout mnohavrstevný pohled na tuto problematiku.

Kniha vyšla v katolickém (jezuitském) nakladatelství Refugium, není však prvoplánově nábožensky předpojatá. Autorka analyzovala, popisovala, hledala souvislosti, ale důsledně nehodnotila. Z textu tak například není zřejmé, zda barokní formy zbožnosti sama obdivovala, nebo je vnímala jako dávno překonané a zastaralé.

Autor podobné knihy stojí vždy před dvojím pokušením. Buď může postupovat školou deskriptivní analytické historiografie a výsledkem je sice obsáhlá, ale většinou málo čtivá kniha, které ovšem není možné odborně nic vytknout. Nebo se autor naopak přikloní ke škole Annales a nabídne narativní pohled na dějiny. Ten je většinou čtivější, avšak často za cenu ztráty důležitých detailů nebo souvislostí. Anna Coreth tuto volbu vyřešila zdařilou dichotomií a jestliže někde knize chybí více podrobností, pak je to především způsobeno malým rozsahem textu.

Autorka nabídla pohled na vývoj zbožnosti rakouských panovníků v kontextu čtyř tematických okruhů – úcta k eucharistii, ke kříži, k Panně Marii a ke svatým. V každé z nich pak postupovala chronologicky. Jednoznačně nejlepší a nejpracovitější kapitola je věnována Marii, kde se autorka věnovala i vývoji označení – od Immaculata ke Generalissima, až po prostou Marii a úpadek Mariánské úcty koncem baroka, resp. začátkem osvícenství. Méně pečlivě je

zpracována kapitola o světcích, což je nesporně škoda.

Autorce lze vytknout v postupu psaní snad jen dvě věci. Tou první je výběr okruhů. Jde o témata, která nutně rezonují se samotnou podstatou baroka a barokní kultury: podobné oblasti zbožnosti by bylo možné identifikovat u prostého sedláka i šlechtice v podstatě po celé baroko. Chybí pečlivější a přesvědčivější zdůvodnění metodologie výběru (ač se autorka odvolává na knihu *Virtutum Augustissimae Gentis Austriacae* z roku 1640, kterou sepsal Nicolaus Vernulaeus, mám za to, že volba není dostatečně odůvodněná a oproti třídlnému svazku je recenzovaná knížka podstatně stručnější), jasné definování toho, v čem je daný rys specifický právě pro Habsburky. To je pečlivě diskutováno ve dvou kapitolách: první z nich se věnuje mariánskému kultu. Druhou pečlivě zpracovanou oblastí je pro habsburskou rodinu specifické téma eucharistické úcty, která se vyvozuje z příběhu o Rudolfu Habsburském, faktickém zakladateli dynastie. Ten měl na cestě potkat kněze s eucharistií a z úcty ke svátosti mu hned daroval koně, na kterém právě jel.

Na druhou stranu autorka s mimořádným rozhledem a pečlivostí zmapovala zbožnost jednotlivých osobností. Kombinovala přitom hodnocení jejich kroků politické a veřejné povahy s pohledy do soukromé korespondence buď samotných panovníků, nebo jejich blízkých. V tomto ohledu jde o sondu téměř nezbytnou pro každého, kdo se chce dějinami Rakouska zabývat systematictěji a hlouběji jim porozumět.

Druhou výtku může budit přílišný akcent na jezuitskou spiritualitu, na což autorka ostatně sama několikrát upozornila. Až na několik málo výjimek tu celý příběh barokní zbožnosti koresponduje s tím, jak

vnímal víru typický jezuita v době po Tridentském koncilu. Při této určité jednostrannosti je pak škoda, že nebyl zmíněn vztah k práci a aktivitě ve světě, což byl jeden z důležitých prvků spirituality jak jezuitské, tak i u Habsburků. Mělo to řadu konkrétních projevů jak v panovnickém, tak také v osobním životě.

Publikace zaujme řadou detailů i širších kontextů, pro které se jí rozhodně vyplatí věnovat pozornost a je chvályhodné, že se Refugium – i přes jisté obavy vyjádřené v doslovu Michala Altrichtera – rozhodlo knihu přeložit a vydat. Výbornou jazykovou práci odvedla Dagmar Sklenářová v překladu, který je citlivý a pečlivě provedený. Kniha dobře zapadá do ediční řady Prameny spirituality, která je pro české historiky mimořádně cenným počinem. Jde o jednu z mála řad, které se systematicky, na vědecky vysoké úrovni, věnují zpřístupňování špičkových autorů a závažných témat z církevních dějin.

Michal Černý

19. a 20. století

Olga FEJTOVÁ

– Milan HLAVAČKA (Hrsg.)

Stadt und Armut im langen

19. Jahrhundert (= Informationen

zur modernen Stadtgeschichte 2/2014)

Berlin, Deutsches Institut für Urbanistik

2014, 183 s., ISSN 0340-1774.

Specifikem periodika Informationen zur modernen Stadtgeschichte (vychází od r. 1970) je, že kromě zpráv o konferencích, projektech a publikacích obecně souvisejících s historií německých měst 19. a 20. století tvoří větší část každého čísla blok člán-

ků zaměřených vždy na jedno konkrétní téma, které je svorníkem celého sešitu. Jednotlivé svazky tak vlastně stojí na pomezí mezi časopisem a dnes tak populární kolektivní monografií.

V případě recenzovaného sešitu věnovaného chudinské péči se impulsem stala konference „Chudé budete mít mezi sebou stále“, uspořádaná v říjnu 2013 Archivem hlavního města Prahy. Její program byl ovšem pro editory pouze volnou inspirací. Publikace představuje jednotlivé koncepty řešení chudinské problematiky a sociálních otázek v křesťanské Evropě. Hlavním pojítkem osmi příspěvků přitom není území, o němž jednotliví autoři pojednávají, nýbrž problémy, s nimiž se tehdejší radnice potýkaly. Ty sice byly v zásadě totožné, řešení, která se prosadila v jednotlivých městech, ovšem byla značně různorodá. Hlavní přínos svazku tak lze spatřovat v komparativním pohledu na měnící se přístupy společnosti k otázce chudinství.

Úvodní text z pera editorů podává obecný přehled hlavních tendencí vývoje chudinské péče v Evropě od raného novověku do počátku 20. století. V úvodu stručně načrtnuté mezníky pak rozvádějí a konkretizují jednotlivé případové studie. Leitmotivem je struktura a vývoj charitativních institucí ve vybraných městech (Bratislava, Budapešť, Glasgow, Hamburk, Praha, Vídeň). Vedle toho je pozornost věnována také dílčím otázkám – bytové nouzi (Ulrike Harmat) a zařízením provozovaným náboženskými obcemi.

Autoři ukazují, že i v rámci jednoho státního útvaru se přístup k řešení téhož problému mohl v závislosti na odlišné místní tradici značně lišit. Zdaleka přitom nešlo pouze o strukturu institucí zajišťujících péči. Velmi zřetelně se tato skutečnost projevi-